

Date: 23rd May-2026

I.V.SAVITSKIY NOMIDAGI QORAQALPOG‘ISTON DAVLAT SAN’AT
MUZEYI SHAKLLANISH TARIXI

Karimjonova Mohinur Odiljon qizi

Kamoliddin Behzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn instituti San’atshunoslik
va Amaliy san’at fakultiteti Muzeyshunoslik: Muzey menejmenti va madaniy turizm
yo’nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada I.V.Savitskiy nomidagi Qoraqalpog‘iston Davlat san’at muzeyi ning shakllanish tarixi, muzeyning tashkil etilish jarayoni hamda uning jahon madaniy merosidagi o‘rni yoritiladi. Shuningdek, muzey asoschisi Igor Vitalyevich Savitskiyning faoliyati, Qoraqalpoq xalq amaliy san’ati va avangard san’at asarlarini to‘plashdagi xizmatlari tahlil qilinadi. Muзей fondining boyishi va uning xalqaro miqyosdagi ahamiyati haqida ma’lumot beriladi.

Kalit so‘zlar: I.V. Savitskiy, Qoraqalpog‘iston Davlat san’at muzeyi, Nukus muzeyi, muzey tarixi, avangard san’ati, madaniy meros, Qoraqalpoq san’ati, Igor Savitskiy, san’at kolleksiyasi, muzeyshunoslik.

Аннотация: В данной статье рассматривается история формирования Государственный музей искусств Республики Каракалпакстан имени И.В. Савицкого, процесс его создания и значение в мировом культурном наследии. Особое внимание уделяется деятельности Игоря Витальевича Савицкого, его роли в собирании произведений каракалпакского народного искусства и русского авангарда. Анализируется развитие музейного фонда и международное признание музея.

Ключевые слова: И.В.Савицкий, Государственный музей искусств Каракалпакстана, музей Нукуса, история музея, авангардное искусство, культурное наследие, каракалпакское искусство, Игорь Савицкий, художественная коллекция, музееведение.

Abstract: This article examines the history of the formation of the State Museum of Arts of the Republic of Karakalpakstan named after I.V. Savitsky, the process of its establishment, and its significance in world cultural heritage. Special attention is paid to the activities of Igor Vitalyevich Savitsky and his contribution to collecting Karakalpak folk art and Russian avant-garde artworks. The article also analyzes the enrichment of the museum collection and its international recognition.

Keywords: I.V. Savitsky, Karakalpakstan State Museum of Arts, Nukus Museum, museum history, avant-garde art, cultural heritage, Karakalpak art, Igor Savitsky, art collection, museology.

XIX asr oxiri va XX asr boshlarida mintaqaning qadimiy va boy madaniyati rivojlanishning yangi bosqichiga chiqdi. Dunyoda yuz berayotgan global tarixiy yevrilishlar insoniyat dunyoqarashini, xususan, ijodkorlarning badiiy tafakkurini tubdan

Date: 23rd May-2026

o'zgartirdi. Bu davr san'atda, ayniqsa rangtasvirda turli xil yangi yo'nalish va oqimlarning paydo bo'lishi bilan ajralib turadi. Siyosiy o'zgarishlar va Rossiya madaniyati ta'siriga qaramay, mintaqa o'zining qadimiy milliy an'analarini saqlab qoldi. XIX asr oxiridan boshlab Turkistonda shakllangan yangi badiiy muhit natijasida O'rta Osiyo mavzusiga bag'ishlangan boy meros yaratildi.

Mintaqa tabiatini va xalqini o'rgangan V.V. Vereshchagin, N.N. Karazin, S.I. Svetoslavskiy, L.A. Yudin, I.S. Kazakov, R.K. Zommer, L.L. Bure va P.M. Nikiforov kabi rassomlar 1911–1915 yillarda Toshkentda ilk ko'rgazmalarni tashkil etib, O'zbekiston tasviriy san'atiga asos soldilar. 1921-yilda Moskvadan Turkistonga bir guruh rassomlar, jumladan, Z.P. Komissarenko va A.N. Volkov kelishdi. Shu yili hududga tashrif buyurgan taniqli rassom K.S. Petrov-Vodkin o'zining mashhur "Samarqandiya"⁷ turkum rasmlarini yaratdi. 1924-yilda O'zbekiston SSSRning tashkil etilishi mamlakatda markazlashgan san'at tizimini shakllantirishga zamin yaratdi. 1920–1930-yillarda O'zbekiston hududida turli san'at oqimlarini birlashtirgan quyidagi ijodiy guruhlar faoliyat ko'rsatgan: "Yangi Sharq ustalari" (Toshkent, 1920-yillar): Ushbu birlashma tarkibiga A.N. Volkov, M.I. Kurzin, A.V. Nikolayev (Usta Mo'min), V.I. Ufimsev⁸ va I.I. Ikromov kabi taniqli rassomlar kirgan. "Volkov brigadasi" (Toshkent, 1931–1932): A.N. Volkov rahbarligida tashkil etilgan ushbu guruh a'zolari yangi hayot qurilishi jarayonlarini o'rganib, ularni badiiy asarlarda aks ettirishni maqsad qilganlar. Guruh tarkibida O.T. Tansiqboyev, N.G. Karaxan, B.K. Hamdamiy va Ch.G. Ahmarov kabi milliy san'atimiz dargohlari bo'lgan. O'zbekiston Sobir SSSR rassomlarini birlashtirgan asosiy madaniy-ma'rifiy tashkilotga aylandi. Mazkur birlashmaning bosh maqsadi jamiyat hayotidagi zamonaviy o'zgarishlarni badiiy muhrlashdan iborat edi. Assotsiatsiya tarkibida A.N. Volkov, I.I. Ikromov, V.L. Rojdestvenskiy, M.I. Kurzin va O.K. Tatevosyan kabi mahoratli ijodkorlar faoliyat yuritdi. Aynan ushbu tashkilot tashabbusi bilan Samarqandda "Fazoviy san'atlar eksperimental-ishlab chiqarish ustaxonalari" ochildi.

1930-yillarga kelib, butun SSSRda bo'lgani kabi O'zbekistonda ham realistik san'at pozitsiyasi mustahkamlandi. Biroq, mintaqadagi ijtimoiy-madaniy muhit rassomlarning faqat mafkuraviy topshiriqlar atrofida jipslashishiga doim ham imkon beravermasdi. Rassomlik san'atida "sovet qurilishini" yoritish masalasi faqat 1932-yildagi "San'atni qayta qurish to'g'risida"gi qonun e'lon qilingandan so'ng markazlashgan tartibga solindi⁹.

⁷ Петров-Водкин К.С. Самаркандия: Из путевых набросков 1921 г. – Пб.: Аквилон, 1923. – 50 с.

⁸ Еремян Р. «Мастера Нового Востока», как часть мирового художественного процесса // Московский Союз Художников : [сайт]. – URL: <http://artanum.ru/analitics/content.php?id=8&gid=52> (дата обращения: 10.11.2020).

⁹ Постановление Политбюро ЦК ВКП(б) «О перестройке литературно-художественных организаций» 23 апреля 1932 года // Власть и художественная интеллигенция : Документы ЦК РКП(б) – ВКП (б), ВЧК – ОГПУ

Date: 23rd May-2026

Qizig'i shundaki, O'rta Osiyodagi sotsialistik realizm namunalari o'zining an'anaviy sharqona (orientalistik) motivlari tufayli avangard yo'nalishiga xos xususiyatlarni ham saqlab qoldi. 1934-yilda Moskvadagi Davlat Sharq muzeyida tashkil etilgan "O'zbekiston rassomlari" ko'rgazmasi mutaxassislar o'rtasida katta bahslarga sabab bo'ldi¹⁰. Muzey xodimlari o'sha davr mafkurasiga to'g'ri kelmaydigan asarlarni saqlab qolish uchun ularni yashirincha ilmiy-yordamchi fondlarga o'tkazdilar. Bu durdona asarlar u yerda 70 yildan ortiq vaqt davomida saqlanib keldi. Savitskiy etnografik va arxeologik materiallar yig'ish bilan bir qatorda, Toshkentga tez-tez tashrif buyurib, O'zbekiston rassomlari bilan yaqindan tanishadi. Muzeyning eng katta boyligi va g'ururiga aylangan, keyinchalik "Turkiston avangardi" deb nom olgan orientalistik san'at kolleksiyasi aynan shu sa'y-harakatlar natijasidir. Sharq mavzusi (orientalizm) har doim Yevropa ahlining diqqat markazida bo'lib, ko'plab yozuvchi va rassomlarni ilhomlantirib kelgan. Savitskiy o'zining yaqin tanishlari N.G. Zelenskaya va Z.G. Ivanovaga yo'llagan maktubida o'z maqsadlarini hayajon bilan tasvirlaydi:

"Asosiy maqsadim — mo'jizalar muzeyini yaratish. Bu oson emas, chunki o'sha davrdagi rasmiy doiralarning san'at haqidagi tushunchalari haqiqiy go'zallikdan ancha yiroq edi. Shunga qaramay, ko'plab durdona asarlarni to'plashga muvaffaq bo'ldik. Muzeyimizda O'zbekistonning yetakchi rassomlari asarlari keng o'rin olgan: A. Volkovning 37 ta, V. Rojdestvenskiyning 70 dan ortiq, N. Karaxanning 26 ta, N. Kashinaning 25 ta, M. Kurzinnning 47 ta, Usta Mo'minning 9 ta, V. Ufimsevning 48 ta asari shular jumlasidandir. Bularning orasida Volkov kabi rassomlarning Yevropa darajasidagi yuksak namunalari bor. Hozirda yana 293 ta asar uchun katta miqdorda mablag' to'lashimiz kerak, ammo mablag' masalasi hali ham noaniq bo'lib qolmoqda¹¹," deb o'z fikrni aytgan. Igor Savitskiy Moskvadan Nukusga ko'chib kelgach, qoraqalpqlarning arxeologik tadqiqotlari va etnografiyasida faol ishtirok etdi. Shuningdek, Qoraqalpog'iston bo'yicha etnografik materiallar to'plamini to'pladi. Shu bilan bir qatorda, Savitskiy sovet siyosiy rejimida taqiqlangan avangard asarlarni yig'ishni yaxshi ko'rardi. Shunday qilib, u muzeyni yaratish uchun asos bo'lgan ko'plab san'at asarlarini to'plashga muvaffaq bo'ldi. Rassomlikka ishtiyoqi baland bo'lgan Savitskiy qoraqalpoq rassomlaridan saboq olgan. Badiiy muhitdagi muloqot unga san'at muzeyini yaratish g'oyasini berdi.

Qoraqalpog'istondagi ilk muzey 1929-yil 16-may kuni Qoraqalpog'istonning birinchi poytaxti bo'lgan To'rtko'l shahrida tashkil etilgan. 1930-yillarda muzey kompleks ilmiy-tadqiqot instituti tarkibida faoliyat yuritgan bo'lsa, 1934-yilda alohida tuzilma sifatida ajralib chiqib, O'lkashunoslik muzeyiga aylantirilgan. 1935-yilda esa u

— НКВД о культурной политике: 1917-1953 / Под ред. А.Н.Яковлева; сост.: А.Н.Артизов, О.В.Наумов. — М.: Демократия, 1999. — С. 172-173. 8

¹⁰ Каталог выставки картин художников Узбекистана / Гос. музей вост. культур и Всероссийский кооп. союз работников изобр. искусств; [отв. ред. Ю.М.Славинский]. — М.: Всекохудожник, 1934. — 16 с.

¹¹ Письмо И.В.Савицкого Н.Г.Зеленской и З.Г.Ивановой (январь 1967 г.) // РГАЛИ. Ф. 3024. Оп. 1. Д. 44. Л. 1-2.

Date: 23rd May-2026

Qoraqalpog'iston Tarix va o'lkashunoslik muzeyi sifatida qayta tashkil etilgan¹². 1944-yilda suv toshqini sababli muzey Nukus shahriga ko'chirildi. 1959-yilda O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasining Qoraqalpog'iston filiali tashkil etilgach, muzey ushbu filial tasarrufiga o'tkazildi. 1965-yilga kelib, u shaharning markazida joylashgan, ilgari Fanlar akademiyasi Qoraqalpog'iston filiali foydalanib kelgan ikki qavatli binoga joylashtirildi. Nihoyat, 1969-yilda muzey qayta tashkil etilib, Qoraqalpog'iston Davlat o'lkashunoslik muzeyi nomini oldi.

O'z faoliyatini dastlab atigi 20 ta eksponat bilan boshlagan muzey fondi bugungi kunga kelib 80 754 ta saqlov birligiga yetdi. Shulardan 400 dan ortig'i noyob eksponatlar sirasiga kiradi va ular milliy merosimizning bebaho namunalarini o'zida mujassam etgan. Muzeyning eng noyob eksponatlaridan biri 1966-yilda Sulton Uveys tog'laridan topilgan marmardan ishlangan kapitell hisoblanadi. Mazkur kapitell miloddan avvalgi V-IV asrlarga oid bo'lib, o'zining tarixiy va badiiy ahamiyati bilan tashrif buyuruvchilarning alohida

e'tiborini tortadi. Shuningdek, muzeyda Tuproq qal'a va Qo'yqirilgan qal'alarining maketlari namoyish etilgan bo'lib, ular qadimgi davr aholisi hayot tarzi haqida muhim tasavvur beradi. Turli ro'zg'or buyumlari hamda mehnat qurollari o'sha davr kishilarining turmush darajasi va mashg'ulotlarini yoritib beradi. Muzeyga tashrif buyuruvchilar, ayniqsa, Narinyon qabr toshi, bobomiz Berdaqning dutori, Ajiniyaz Qosibay uglining hassasi, qoraqalpoq ayollarining mashhur ko'k ko'ylagi, oq "Ak jegde" kamzuli, "Qizil kitob"ga kiritilgan qush va hayvonlarning bosh kiyimlari, yo'qolib ketish xavfi ostidagi noyob jonivorlar namunalariga katta qiziqish bildiradilar¹³. Bundan tashqari, yoshi 40 ming yilga teng bo'lgan toshqotgan yog'och ham muzeyning qimmatli va betakror eksponatlaridan biridir. Ular orasida rus avangardining asarlari, o'zbek rassomlarining rasmlari, shuningdek, Qoraqalpog'iston xalq amaliy san'ati va Qadimgi Xorazm san'ati obyektlari bor. Muzeyning arxeologik kolleksiyasi asosiy kolleksiyadagi 9 mingdan ortiq ilmiy va yordamchi fondlarda 32 ming 579 ta omborni o'z ichiga oladi. Unga kulolchilik, ganch, tosh, suyak, yog'och, metall, shisha, charm va gazlamalardan yasalgan badiiy va uy-ro'zg'or buyumlari kiradi. Ular orasida ossuariylar, haykaltaroshlar, devor rasmlari parchalari, me'moriy bezaklar (poytaxtlar va figurali ustunlar, sirlangan koshinlar, turli xil kulolchilik buyumlari, barcha turdagi zargarlik buyumlari, o'q otish qurollarining alohida

¹² Nurabullaeva S. Treasury of the land history // Echo of history. – Tashkent, 2004.- № 2(22). – P. 2-5

¹³ Balajanova D. Bebaho boyliklar haqida // Qoraqalpog'iston yoshlari. – 16-may, 2015-yil. – №20 (7829).

Date: 23rd May-2026

namunalari, shuningdek, kumush va misning keng kolleksiyasi) 3–18-asrlarga oid tangalar bor ¹⁴.

1984-yildan boshlab muzey uning birinchi direktori — Igor Savitskiy nomi bilan ataladigan bo'ldi. Muzey fondida 7 452 ta rangtasvir asari, 25 223 ta grafika, 1 322 ta haykaltaroshlik namunasi, 7 562 ta xalq amaliy san'ati asari, 1 902 ta tanga, 8 618 ta arxeologik topilma saqlanmoqda. Umumiy hisobda esa muzey kolleksiyasi qariyb 100 mingta tarixiy eksponatdan iborat. Muzeyning umumiy maydoni 6,9 ming kv.m. Muzey xalq amaliy san'ati, qadimiy va o'rta asrlar Xorazm san'ati, 1920-30-yillar o'zbek va rus tasviriy san'ati, qoraqalpoq zamonaviy rang-tasviri va haykaltaroshligi, ilmiy-ma'rifiy bo'limlar, kutubxona (10 ming dona asar), fond hamda ta'mirlash usta-xonasiga ega. Fondida 85 mingdan ortiq eksponat mavjud (2004)¹⁵. Qoraqalpoq xalq ustalari tomonidan yaratilgan zargarlik, yog'och o'ymakorligi, kashtado'zlik, to'qimachilik (ayniqsa, o'tov jihozlari) va boshqa asarlar amaliy san'at bo'limida jamlangan.

Qadimiy Xorazm san'ati bo'limi muzeyning arxeologik guruhlar tomonidan qo'lga kiritilgan topilmalar hisobiga yanada boyimoqda. Tasviriy san'at bo'limi to'plami, ayniqsa, serqirra: to'plamni qoraqalpoq rassomlari (I.Savitskiy, K.Soipov, J. Quttimurodov, D.To'raniyozov), O'rta Osiyo rassomligining keksa avlodi A.Volkov, M.Qurzin, A.Nikolayev (Usto Mo'min), N.Karaxan, O'.Tansiqboyevlarning ahamiyatga ega asarlari tashkil etadi¹⁶. Shuningdek, 1920-30-yillarda faol ijod etgan rus rassomlari A. Shevchenko, R. Falk, V. Muxina, I. Grabar asarlari bilan bir qatorda ijodi deyarli o'rganilmagan. R. Mazel, K. Redko, A. Safronov asarlari ham qo'yilgan.

Muzey eksponatlari monografiya (etyud, chizgidan tortib to yetuk asarlar) tartibida to'plangani bilan ham qimmatlidir. Yana muzeyning o'ziga xosligi eksponatlarning zich joylanishi, ekspozitsiyalarda to'plamni to'laqonli namoyishiga erishganidadir. Muzey san'at asarlarini to'plash, targ'ib etish, kataloglar chop etish, ko'rgazmalar tashkil qilish bilan shug'ullanadi. Muzey qoshida gilamchilik ustaxonasi ishlab turibdi; "Nukus muzeyining do'stlari" klubi faoliyat olib boradi, ko'rgazmalar uyushtiradi. Muzey Xalqaro muzeylar qo'mitasi (IKOM) a'zosi. I. V. Savitskiy nomidagi Qoraqalpog'iston Davlat san'at muzeyi– O'zbekistondagi eng yirik muzeylardan biri. Muzey kolleksiyasi ahamiyati va hajmi bo'yicha Rossiya avangard asarlari to'plamlari orasida dunyoda ikkinchi o'rinda turadi shuningdek, Osiyo mintaqasidagi eng yaxshi san'at kolleksiyasi. G. Nikitinning "Alisher Navoiy Portreti" asari qiziqarli tarixga ega. Rassomning vafotidan so'ng, bu asar deyarli yo'qolib ketish bo'sag'asida bo'lgan. Savitskiy rassomning bevasidan ushbu asarni unga berishini o'tinib so'ragan hamda asarni Moskvalik restavratorlarga qayta tiklash uchun topshirgan. Rasmlar to'plamida, shuningdek, mahalliy rassomlar: K. Saipov, K. Berdimuratov and J. Kuttimuratovlarning ham ishlari o'rin olgan. I.V.Savitskiyning o'zining asarlari to'plami muzey uchun katta ahamiyatga ega.

¹⁴Abduxalikov F., Babanazarova M., Akilova K., Novitskiy I., Karlybayev M. O'zbekiston madaniy merosi. Qoraqalpog'iston Respublikasi I.V. Savitskiy nomidagi Davlat san'at muzeyi to'plami. – Toshkent, 2016..

¹⁵ <https://meros.uz/object/ivsavitskiy-nomidagi-qoraqalpogiston-sanat-muzeyi-murojaat-sanasi:12.03.2026>.

¹⁶ Толстов С.П. Древний Хорезм. Опыт историко-археологического исследования. – М.: МГУ, 1948. – 352 с.

Date: 23rd May-2026

Muzeyning kutubxonasi: tarix, etnografiya, arxeologiya, san'at tarixi, shuningdek, turli ma'lumotlar beradigan yordamchi adabiyotlarni o'z ichiga olgan 10,000ga yaqin ilmiy adabiyotlardan iborat. Turkiston, Moskva va Leningrad rassomlarining asarlarini bir nuqtaga jamlash Savitskiydan ulkan fidoyilikni talab qildi. U yuzlab shaxsiy tanishuvlarni yo'lga qo'yish, uzluksiz yozishmalar olib borish, Rossiya va O'zbekiston o'rtasida tinimsiz safar qilish hamda asarlarni sotib olish, yetkazib berish va saqlash ishlarini shaxsan tashkil etishi lozim edi. Muzey kolleksiyasining nufuzi yillar davomida o'tkazilgan nufuzli ko'rgazmalar orqali yanada ortdi. 1968-yilda Moskvadagi Sharq xalqlari san'ati davlat muzeyida (GMI Vostoka) Nukus kolleksiyasi ilk bor keng jamoatchilikka namoyish etildi. 1970 yildan respublika va xorijiy mamlakatlar AQSH, Fransiya, Germaniya, Italiya, Yaponiya, Rossiyadagi ko'rgazmalarda ishtirok etadi¹⁷.

1980-yillar Nukus durdonalari Olmaota, Qozon, Lvov kabi shaharlarda va xorijda muvaffaqiyatli namoyish etildi. 1988-yilda "Unutilgan polotnolar. 1920–1930 yillar sovet rangtasviri" ko'rgazmasi mutaxassislar uchun haqiqiy kashfiyot bo'ldi. Bundan tashqari, 1991-yilda Sankt-Peterburgdagi Rus muzeyida (Russkiy muzey) o'tkazilgan ko'rgazma kolleksiya haqidagi tasavvurlarni tubdan o'zgartirdi. Unda "Bubnoviy valet" doirasidagi rassomlar (R. Falk, A. Osmerkin, V. Rojdestvenskiy), "Amaravella" va "O'n uchlar" (Tri-nadtsat) guruhi vakillarining asarlari namoyish etildi. S. Nikritin, I. Kudryashov, K. Redko kabi o'sha davrda kam o'rganilgan rassomlarning ijodi aynan Nukus fondlari orqali dunyoga qayta tanitildi. 2009-yilda Sharq muzeyida o'tkazilgan "Turkiston avangardi" ko'rgazmasi Nukus kolleksiyasining jahon san'atidagi o'rini yana bir bor tasdiqladi.

2003-yil sentabr oyida muzey xalqaro tashkilotlar tomonidan muzey ashyolarini saqlash va namoyish etish bo'yicha zamonaviy talablar asosida jihozlangan uch qavatli yangi binoga ko'chdi. 2010-yil dekabr oyida Sharq xalqlari san'ati davlat muzeyida I. A. Savitskiyga bag'ishlangan "O'zbekiston durdonasi" hujjatli filmi va uning sharafiga qo'yilgan Davlat san'at muzeyining taqdimoti bo'lib o'tdi. 1984-yilda I. V. Savitskiy vafot etdi va muzey direktori I. V. Savitskiyning do'sti, qoraqalpoq olimi M.Nurmuhamedovning qizi Marinika Maratovna Babanazarova bo'ldi¹⁸.

2015-yilda Babanazarova muzey kolleksiyalaridan asarlar yo'qolganlikda ayblangan. Bundan avval O'zbekiston davlat muzeylaridan shaxsiy kolleksiyalarda paydo bo'lgan rasmlarning yo'qolishi haqidagi shov-shuvli hikoyalar paydo bo'ldi. Biroq, tekshiruvlarning hech birida o'g'irlik faktlari aniqlanmadi va Babanazarova baribir ishdan bo'shatildi, bu esa jahon madaniy hamjamiyatida to'plam uchun xavotir uyg'otdi. 2016-yilning fevral oyida direktor lavozimiga O'zbekiston Fanlar akademiyasi Qoraqalpog'iston bo'limining Gumanitar fanlar ilmiy-tadqiqot institutiga avval rahbarlik qilgan Maqset Karliboyev tayinlangan edi.

¹⁷ Пригласительные билеты Московской организации Союза художников РСФСР, ГМИИ им. Пушкина, Гос. музея искусств Каракалпакской АССР и др. на выставки В.А.Миласhevского, И.В.Савицкого, «Москва-Париж. 1900-1930», «Забытые полотна» и др., присланные Т. Ф. Редько // РГАЛИ. Ф. 2359. Оп. 3. Ед. хр. 77. Л.3.

¹⁸ https://uz.wikipedia.org/wiki/Qoraqalpog%CA%BBiston_davlat_san%CA%BCat_muzeyi
murojaat sanasi:15.03.2026.

Date: 23rd May-2026

2016-yilda O‘zbekiston madaniy merosini o‘rganish, asrash va ommalashtirish bo‘yicha Butunjahon jamiyati Vasiylik kengashi raisi Baxtiyor Fazilov, Ilmiy kengash raisi Edvard Rtveladze hamda boshqaruv raisi ishtirokida Jahon jamiyati va “O‘zbekiston madaniy merosi” loyihasi rahbari Firdavs Abduxolliqov “O‘zbekiston madaniy merosi jahon kolleksiyalarida” turkumidan Savitskiy nomidagi san’at muzeyi kolleksiyasi haqida kitob-albom yaratish ishlarini boshladi. Maqolalar yozishda Firdavs Abduxolliqov, Kamola Oqilova, Marinika Babanazarova, shuningdek, muzeyning o‘sha paytdagi direktori Maqset Karliboyev ishtirok etdi. Kitob-albom 2017-yilda Toshkent va Samarqand shaharlarida bo‘lib o‘tgan “O‘zbekiston madaniy merosi – xalqlar va mamlakatlar o‘rtasidagi muloqotga yo‘l” I Xalqaro ilmiy-madaniy kongressida taqdim etilgan. 2017-yilning fevral oyida muzeyga O‘zbekiston Badiiy akademiyasi Qoraqalpog‘iston bo‘limining sobiq raisi, rassom Jolibay Izentayevning qizi Gulbahar Izentayeva rahbarlik qilgan. 2017-yil 11-dekabrda O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “2017–2018-yillarda davlat muzeylari faoliyatini takomillashtirish va ularning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar dasturini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qaroriga asosan, qariyb 90 yil davomida xalqimiz tarixi va san’atiga xizmat qilib kelayotgan Qoraqalpog‘iston Davlat o‘lkashunoslik muzeyiga Qoraqalpog‘iston Respublikasi Davlat tarixi va madaniyati muzeyi nomi berildi¹⁹.

2018-yil iyul oyida muzeyning yong‘indan himoya qilish tizimi to‘satdan ishga tushdi. Sprinkler buzildi va natijada avangard rassomi Aleksandr Shevchenkoning 1914-yildagi “Chelakli ayol” kartinasi olti soat davomida suv ostida qoldi. Rasmni qayta tiklash Moskvadan kelgan mutaxassislar tomonidan amalga oshirildi.

2019-yil boshida kartinaga zarar yetkazganlikda ayblangan Izentaeva ishdan bo‘shatilib, O‘zbekiston madaniyati va san’atini rivojlantirish jamg‘armasi muzey direktori lavozimiga tanlov e‘lon qilgan edi. 2019-yil iyul oyida Tigran Mkrtichev muzey direktori lavozimini egallash bo‘yicha xalqaro tanlov g‘olibi bo‘ldi. Babanazarova Mkrtichev nomzodini qo‘llab-quvvatladi va yangi tayinlanishdan mamnunligini bildirdi. Mkrtichev 2021-yil yanvar oyidan boshlab muzey direktori lavozimiga kirishdi. 2022-yilda Mktychev Mizdaxqonning qadimiy inshootlari arxeologik majmuasi muzey filiali va ochiq osmon ostidagi sayyohlik yodgorligiga aylanishini e‘lon qildi. Shuningdek, muzeyning birinchi binosini rekonstruksiya qilish, to‘rtinchi va beshinchi binolarni qurish haqida ham ma‘lum qilindi.

Xulos qilib aytganda muzey va uning to‘plamlari Qoraqalpog‘istonning darhaqiqat “marvaridi” hisoblanadi. Bejizga muzey, “dunyoning eng ajoyib muzeylaridan biri” (Gardian nashri) va “Albatta boorish lozim bo‘lgan joy” (Nyu York Tayms jurnali) deb e‘tirof etilmagan. Muzey rus avangard san’ati asarlari to‘plami bo‘yicha dunyoda Davlat Rus muzeyidan keyin ikkinchi o‘rinda turadi. Buyuk Britaniyaning The Guardian gazetasi “Savitskiyning yashirin xazinasi” nomli maqolasida ushbu muzeyni yer yuzidagi eng go‘zal muzeylardan biri sifatida e‘tirof etgan. O‘zbekiston Respublikasidagi Fransiyaning

¹⁹. Karamanova G., Utemuratova X. Muzeylarning rivojlanishida muzey menejmenti va marketingining o‘rni // Berdaq nomidagi Qoraqalpog‘ davlat universiteti xabarlari. – Nukus, 2021. – № 4. – B. 175–178.

Date: 23rd May-2026

sobiq elchisi Jean-Claude Richard esa muzeyni “Ali Boboning xazinasi” deb ta’riflagan. Zamonaviy muzey marketingi va boshqaruvi bugungi davr talablariga javob beradigan yangi tipdagi rahbarni talab qiladi²⁰. Bunday rahbar nafaqat tarix, arxeologiya, san’at, etnologiya va madaniyatshunoslikni, balki iqtisodiyot, menejment, marketing, sotsiologiya hamda turizm sohalarini ham chuqur bilishi zarur. Bu, shubhasiz, muzeylar faoliyatining yanada rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko’rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YHATI:

1. Петров-Водкин К.С. Самаркандия: Из путевых набросков 1921 г. – Пб.: Аквилон, 1923. – 50 с.
2. Еремян Р. «Мастера Нового Востока», как часть мирового художественного процесса // Московский Союз Художников : [сайт]. – URL: <http://artanum.ru/analytics/content.php?id=8&gid=52> (дата обращения: 10.11.2020).
3. Постановление Политбюро ЦК ВКП(б) «О перестройке литературно-художественных организаций» 23 апреля 1932 года // Власть и художественная интеллигенция : Документы ЦК РКП(б) – ВКП (б), ВЧК – ОГПУ – НКВД о культурной политике: 1917-1953 / Под ред. А.Н.Яковлева; сост.: А.Н.Артизов, О.В.Наумов. – М.: Демократия, 1999. – С. 172-173. 8
4. Каталог выставки картин художников Узбекистана / Гос. музей вост. культур и Всероссийский кооп. союз работников изобр. искусств; [отв. ред. Ю.М.Славинский]. – М.: Всекохудожник, 1934. – 16 с.
- Письмо И.В.Савицкого Н.Г.Зеленской и З.Г.Ивановой (январь 1967 г.) // РГАЛИ. Ф. 3024. Оп. 1. Д. 44. Л. 1-2.
5. Nurabullaeva S. Theasury of the land history // Echo of history. – Tashkent, 2004.- № 2(22). – P. 2-5
6. Balajanova D. Bebaho boyliklar haqida // Qoraqalpog‘iston yoshlari. – 16-may, 2015-yil. – №20 (7829).
7. Abduxalikov F., Babanazarova M., Akilova K., Novitskiy I., Karlybayev M. O‘zbekiston madaniy merosi. Qoraqalpog‘iston Respublikasi I.V. Savitskiy nomidagi Davlat san’at muzeyi to‘plami. – Toshkent, 2016..
8. https://meros.uz/object/ivsavitskiy-nomidagi-qoraqalpogiston-sanat-muzeyi_murojaat_sanasi:12.03.2026.
9. Толстов С.П. Древний Хорезм. Опыт историко-археологического исследования. – М.: МГУ, 1948. – 352 с.
10. Пригласительные билеты Московской организации Союза художников РСФСР, ГМИИ им. Пушкина, Гос. музея искусств Каракалпакской АССР и др. на выставки В.А.Милашевского, И.В.Савицкого, «Москва-Париж. 1900-1930», «Забытые полотна» и др., присланные Т. Ф. Редько // РГАЛИ. Ф. 2359. Оп. 3. Ед. хр. 77. Л.3.

²⁰ Чувилякина Ю.В. Место Государственного музея искусств имени И.В.Савицкого в евразийском культурном пространстве. THE HERITAGE INSTITUTE JOURNAL. Москва, 27-28 января 2021 г. (онлайн) В-7.

Date: 23rd May-2026

11. https://uz.wikipedia.org/wiki/Qoraqalpog%CA%BBiston_davlat_san%CA%BCat_muzeyi murojaat sanasi:15.03.2026.

12. Karamanova G., Utemuratova X. Muzeylarning rivojlanishida muzey menejmenti va marketingining oʻrni // Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti xabarlar. – Nukus, 2021. – № 4. – B. 175–178.

13. Чувилькина Ю.В. Место Государственного музея искусств имени И.В.Савицкого в евразийском культурном пространстве. THE HERITAGE INSITITUTE JOURNAL. Москва, 27-28 января 2021 г. (онлайн) В-7.

